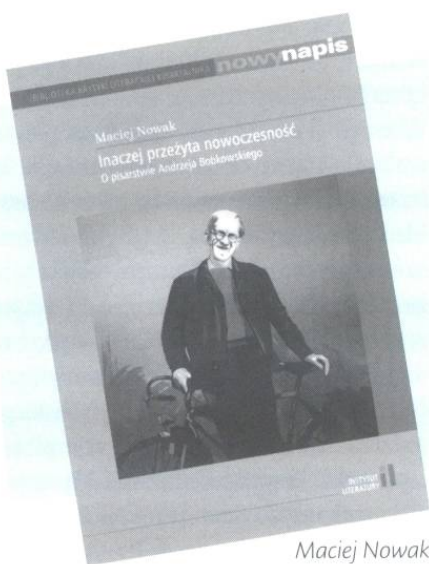

Maciej Nowak
*w książce Inaczej przeżyta
 nowoczesność. O pisarstwie
 Andrzeja Bobkowskiego tworzy
 pogłębioną opowieść dotyczącą
 biografii i twórczości autora
 Szkiców piórkiem, starając się
 przedstawić możliwie najwięcej
 obszarów jego działalności
 i zainteresowań. To Bobkowski
 odczytany wielowymiarowo,
 przede wszystkim jako wybitny
 pisarz, ale również ceniący
 niezależność inteligent, ekonomista,
 modelarz, człowiek pełen pasji życia.
 Publikacja obejmuje trzy części –
 szczegółową biografię twórcy,
 wnikliwą analizę poszczególnych
 dzieł oraz antologię
 tekstów Bobkowskiego
 z komentarzami.*

Maciej Nowak
Inaczej przeżyta nowoczesność
 O pisarstwie Andrzej Bobkowskiego
 Kraków : Instytut Literatury, 2020

268 s. ; 24 cm

(BIBLIOTEKA KRYTYKI LITERACKIEJ
 KWARTALNIKA „NOWY NAPIS”)

Bobkowskiego przeżywanie nowoczesności

Anna Czartoryska-Sziler

Nowak sporo miejsca poświęca rodzinnemu domowi pisarza, a szczególnie zderzeniu dwóch całkowicie odmiennych, wyrosłych z różnych środowisk, osobowości jego rodziców. Bez wątplenia wiedza na temat okoliczności, w których wykuwał się temperament przyszłego pisarza, jest kluczową kwestią w procesie zrozumienia jego późniejszych wyborów. Ojcem Bobkowskiego był wychowany na Schopenhauerze, Weiningerze i Krausie zawodowy wojskowy, pasjonat narciarstwa i taternictwa – Henryk Bobkowski. Andrzej w jednym z listów do Kazimierza Wierzyńskiego z 1958 roku wspomina, że to właśnie ojciec nauczył go m.in. szermierki, strzelania, jazdy konnej i polowania. Natomiast zamiast bajek czytał synowi do snu książki podróżnicze. W związku z karierą wojskową ojca młody Bobkowski miał okazję poznać Józefa Piłsudskiego czy zaprzyjaźnionego z rodziną Edwarda Rydza-Śmigłego. Matka, Stanisława z Malinowskich, dbała o szeroko rozumiane kwalifikacje literacko-artystyczne syna. Sama odebrała solidne wykształcenie humanistyczne, a także obracała się wśród wybitnych osobowości intelektualnych tamtych czasów, m.in. Stefana Żeromskiego, Zofii Nałkowskiej czy Władysława Tatarkiewicza. Dzięki niej Bobkowski chłoniął poezję impresjonistów francuskich, historię Grecji i Włoch, a także poznawał dzieła Rafaela, Tintoretta, Michała Anioła. Żołnierski realizm i umiłowanie sztuki, pochwała siły fizycznej i artystyczna subtelność – w tak złożonej atmosferze wzrastał autor *Szkiców piórkiem*. Nowak zwraca również uwagę na kwestie religijne, bowiem i tu rodzice prezentowali rozbieżne przekonania – matka była katoliczką, ojciec zaś protestantem. To połączenie przyczyniło się do ukształtowania specyficznej religijności Bobkowskiego, której autor monografii poświęca osobne partie swojej analizy. Czytając książkę, dowiadujemy się o szkolnych perypetiach przyszłego eseisty, jego zainteresowaniach konstruktorskich, zamiłowaniu do różnego rodzaju sportów (w tym do ukochanej jazdy rowerem), a także o decyzji studiowania ekonomii w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie oraz jego sympatiach i antypatiach politycznych. Autor monografii nie ucieka też od wstydlivego momentu w biografii Bobkowskiego, czyli zamieszania w defraudację, której konsekwencją była konieczność opuszczenia wraz z żoną Barbarą Polski w marcu 1939 roku i pobyt w Paryżu. Maciej Nowak opisuje niełatwe losy pisarza również po opuszczeniu Europy i wyjeździe do Gwatemali, aż do jego śmierci w 1961 rok.

Mimo że od najmłodszych lat autor *Coco de Oro* przejawiał zacięcie pisarskie (widać to np. w jego wczesnych listach czy dziennikach), to właśnie we Francji nastąpił wyraźny zwrot w stronę kultury – uczył się nowych języków, zwiedzał muzea i korzystał z bibliotek. Dorywczo zajmował się również tłumaczeniem na język polski literatury angielskiej i francuskiej, rozpoczął także współpracę z pismem emigracyjnym „Tygodnik Polski”. Zasadniczą kwestią twórczości Bobkowskiego jest jej bliski związek z życiorysem autora. Nie dziwi więc fakt, że na plan pierwszy wysuwa się diarystyka, którą uprawiał od najmłodszych lat aż do śmierci. Jej najwybitniejszym przykładem są oczywiście *Szkice piórkiem* (dziennik z lat 1940–1944). Jak podkreśla Nowak, Bobkowski postrzega ówczesne wydarzenia jako przejaw wielowymiarowej wojny kultur. Badacz analizuje również zapiski (*Notatnik 1947–1960*) do niedawna częściowo nieznane, a obejmujące trzynaście lat, od czasów paryskich po okres zmagania z chorobą. Intrygującą formą wypowiedzi, która zostaje tu szeroko omówiona, jest też cykl diarystyczny *Z notatek modelarza* prowadzony od czerwca do sierpnia 1954 roku, a wydany w „Kulturze” rok później. Bobkowski porusza w nim dwa tematy – przewrót antyrządowy w Gwatemali i wyprawę do Stanów Zjednoczonych na światowe mistrzostwa modelarskie.

Szerokiej analizie w *Inaczej przeżytej nowoczesności* poddano również epistolografię Bobkowskiego, która wraz z diarystyką wpływała na konwencje narracyjne i stylistyczne innych tekstów. Adresatami jego listów, oprócz żony Barbary i najbliższej rodziny, byli m.in. w okresie paryskim: Jerzy Giedroyc, Mieczysław Grydzewski, Jarosław Iwaszkiewicz, Jerzy Turowicz, a w okresie gwatemalskim Tymon Terlecki, Kazimierz Wierzyński, Wit Tarnawski czy Marek Hłasko. Odrębnym i szalenie interesującym obszarem działalności literackiej Bobkowskiego była twórczość *stricte* prozatorska, poczynając od wydanego w 1951 roku opowiadania *Coco de Oro* przez m.in. *Punkt równowagi*, *Spotkanie*, *Siódmą*, *Spadek* po niedokończoną powieść *Zmierzch*, nazywaną najbardziej tajemniczą z próz gwatemalskich. Maciej Nowak nie poprzestaje na przedstawieniu najważniejszych założeń utworów, lecz spogląda na nie pod różnymi kątami, odnajdując w nich pewną ciągłość myśli. Na badawczy warsztat zostaje również wzięty dramat *Czarny piasek* oraz jego twórczość eseistyczna i publicystyka.

Inaczej przeżyta nowoczesność to publikacja, która dopełnia obraz Andrzeja Bobkowskiego, ale – co istotne – daje przestrzeń do dalszych pytań i poszukiwań badawczych. Maciej Nowak dobitnie udowadnia (nie po raz pierwszy zresztą, czynił to również we wcześniejszej książce *Na łuku elektrycznym. O pisaniu Andrzeja Bobkowskiego*), że to nie tylko autor jednej wybitnej książki, ale pisarz *par excellence*. Co więcej, Nowak czyni z Bobkowskiego przedstawiciela swoiście rozumianej nowoczesności, uciekającego od tego, co stereotypowe i przewidywalne. To przeżywanie nowoczesności wpływa nie tylko na decyzję o kierunku studiów czy rozwijaniu pasji do technicznych nowinek, ale w głębszy sposób kształtuje jego ideowe wybory, a wreszcie w dużej mierze przesądza o obranej drodze literackiej. ●